

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Z vyššího tajnosnubného rostlinstva domácího.

Podává František Gogela.

Naše nynější domácí tajnosnubné rostlinstvo cévnaté jest pouze skromným obrázkem bujné a bohaté květeny dávno zašlých věků, kde kapradiny, přesličky a plavuně měly tvary mohutných stromů; ložiska kamenouhelná poskytují nám toho dokladů s dostatek. Dnes rostou stromovité kapradiny tvaru palmového pouze v krajinách horkých a vlhkých, my pak vidíme u nás pouze druhy drobné, zelinné, které většinou po našich vlhkých, stinných lesích a lesních lukách jsou rozšířeny anebo obývají skály a staré zdi. Nemáme také u nás obrovských přesliček, jako byly kdysi mohutné *Calamity*, které k utváření se kamenného uhlí nejvíce přispívaly, ani obrovských plavuní, jako byly tehdy *Sigillarie* a *Lepidodendra*, nicméně i to nynější naše tajnosnubné rostlinstvo vyšší, v němž tolik lepých tvarů se vyskytuje, vždy mile baví zraky naše, kdekoli se s ním setkáme, ať již v zeleni lesa nebo na pusté, vypráhlé skále; ono zasluhuje našeho bližšího povšimnutí.

Přítomné pojednání má tedy posloužiti ku poznání našich domácích druhů kapradin, vratičkovitých, přesliček a plavuňovitých; nepodává přísně vědeckého popisu, nýbrž upozorňuje pouze na nejnápadnější znaky, poukazuje na vzájemnou podobnost nebo různost jednotlivých druhů; popis vědecký přesný má zajisté každý příležitost přecísti ve kterékoli Květěně.

Prohlédněme sobě nejdříve naše kapradiny a sice především druhy statnější.

Zajdeme-li sobě na vlhká a stinná místa našich lesů, zvláště horských, nalezneme brzy dva nejobecnější druhy našich kapradin, jsou to: kapraď samec (*Aspidium filix mas Sw.*) a papratka samice (*Athyrium filix femina R.*) Oba tyto druhy mají vějiře stejné asi velikosti (půl metru a více), palmovitě rozložené, ku vrchu zašpičatělé, ke spodu znenáhla se súzující, uprostřed nejširší. Rozeznáme je takto: vyhledejme sobě dva vějiře s kupkami plodními (na rubu listu), jeden barvy tmavěji, druhý pak barvy světle až žlutozelené a budeme míti bezpochyby oba uvedené druhy; světle až žlutozelený vějiř papratky samice jest, jak na první pohled poznáme, mnohem více a útleji dělen nežli tmavě zelený vějiř kapradě samce; obraťme pak oba vějiře na rub, kde se objevovati počínají v létě plodní kupky, a uvidíme rozdíl ve tvaru jejich: papratka samice má je tvaru podlouhlého a nakřiveného, kapraď samec pak okrouhlého, kteréžto oba tvary vynikají hned,

jakmile se kupky počínají jeviti. Papratka samice jest velmi útlá a hyne při prvních mrazích, kdežto některé vějíře tužšího kapradě samce i zimu přetrvávají; oba druhy jsou rozšířeny po celé Evropě i v jiných dílech světa.

Kaprad' samec má ve svém zevním tvaru dva velmi podobné druhy, které oko necvičené snadně přehlédne; jest to kaprad' horní (*Aspidium oreopteris* Sw.) a neplodné vějíře pérovníka pštrosího (*Struthiopteris germanica* W.).

Kaprad' horní nemiluje hlubokých lesů, nýbrž vybíhá nejraději na pokraje lesní, na volnější lesní cesty, na lesní louky a libuje sobě v podkladu mechovitěm, mírně vlhkém; palmovitě rozložené vějíře jeho jsou lahodněji zelené barvy než u kapradě samce a slabě vonné; úkrojky vějíře (listky) bývají skloněné k vrchu, na dolejší části vějíře ještě více než u kapradě samce súžené a od sebe vzdálené; plodní kupky sice také okrouhlé jako u kapradě samce, ale mnohem menší a k okraji lístku postavené; hyne záhy mrazem. Kaprad' horní roste u nás v horstvu Jesenika a v širším obvodu Beskyd.

Pérovník pštrosí miluje půdy stinné a mokré; neplodné jeho vějíře, palmovitě rozložené a velmi úhledné, dávají mu úplně vzezření statného kapradě horního; poněvadž vytváří zvláštní plodonosné vějíře odchylného tvaru, nenalezneme na zelených vějířích, které by nás mohly uvéstí v omyl, vespod žádných plodních kupek; jinak jest u nás záměna pérovníka pštrosího těžce možná, jelikož z Morávy není dosud znám, leč z poříčí Ondřejnice u Hukvaldů, kde sice v několika trsech roste, ale plodonosných vějířů nevyvinuje. Vyskytuje se i v jižních Čechách, ve Slezsku v poříčí Visly, v krajinách alpských a jinde po střední Evropě.

I papratka samice má velikostí a tvarem nápadně podobný druh, totiž papratku horskou (*Athyrium alpestre* N.). Bezpečný rozdíl jest ve plodních kupkách, které u papratky horské jsou tvaru okrouhlého, nikoli pak podlouhlého; papratka horská roste obyčejně pospolitě na holinách našich nejvyšších hor jesenických a beskydských; též jinde v horstvu střední Evropy.

Kaprad' ostnitý (*Aspidium spinulosum* Sw.), který se papratce samici méně než druh předešlý podobá, poznáme dle následujících znaků: vějíře jeho, bledě až tmavě zelené, až třikrát speřené, nestojí nikdy palmovitě, jako u druhů předešlých, a nikdy se k dolejšku tak neúží, jako u nich; pouze pár listů nejspodnější bývá o něco málo kratší páru následujícího, u některých pak odrůd bývá i nejspodnější pár lístků stejné délky s následujícím anebo něco málo delší; plodní kupky jeví se nám okrouhlé. Po vlhčinách lesů zvláště horských jest tento druh všude rozšířen.

Ku statnějším kapradinám našim čítáme ještě druhy vyšších hor: kaprad' laločnatý (*Aspidium lobatum* Sw.), Braunův (*A. angulare* K.) a hrálovitý (*A. lonchitis* Sw.).

Kaprad' laločnatý podobá se z daleka kapradí samci, má však vějíře štíhleji úžené nežli tento, barvy tmavě zelené, tuhé, přezimující; listky bývají často ohnuté vzhůru, lístečky jsou šikmě vejčité hrotité, ostnitě pilovaté, první hořejší lísteček bývá značně větší ostatních a ouškatý (má ku předu směřující vyčnívající úkrojek), ouška následujících jak na vrch, tak na bok se zmenšují až mizí; plodní kupky okrouhlé jako u kapradě samce. Kaprad' laločnatý roste nejraději na půdách vlhkých, kamenitých, v horských roklich u potůčků; tmavě zelenou barvou, štíhlejšími vějíři příkožovitými snadně od jiných kapradin se rozezná. Roste rostroušeně v horstvu moravském, hojněji v horstvu vyšším a jest i jinde po vyšších horách evropských rozšířen.

Kapraď Braunův podobá se druhu předešlému, nemá však tak tuhých vějířů, ouška pak buď málo značná nebo žádná; vějíře nepřezimují. Druh tento, vzácnější předešlého, roste ve vyšším horstvu jesenickém, v obvodu Beskyd a jinde v Karpatech vyšších porůznu.

Kapraď hrálovitý jest vzácný druh vysokých hor; štíhlým tvarem podobá se laločnatému, bývá pak značně menší, má lístky srpovitě vzhůru ohnuté, ostnitě pilovité, ouškaté; plodní kupky okrouhlé, značné; miluje zvláště podklad vápenný. Roste pořídku v Jeseníku, ve vysokém horstvu českém a v zemích alpských i jinde.

Největší naše kapradina jest hasivka orličí (*Pteris aquilina* L.), která někdy dosahuje výšky až přes dva metry a vyhlíží jako úhledný vějířovitý stromek; miluje půdy písčité, vřesiny, suchá lesní místa, lesní pokraje, ano vyskytuje se často i na horských rolích; vějíře její jsou široce trojhranné v části dolejší i čtyřikrát peřené; lístečky podlouhlé; kupky plodní na rubu lístečků jsou čárkovité a vinou se pokrajem jako obruba; vějíře na zimu uhynou. Hasivka orličí jest rozšířena téměř po celé zeměkouli.

Z menších druhů našich kapradin lze uvést: Osladič obecný (*Polypodium vulgare* Z.), který má vějíře jednoduše peřenodílné, tuhé, tmavě zelené, ovšem k vrchu, nikoli pak ze spodu súžené; kupky plodní jsou značné, okrouhlé, žluté. Roste zhusta na skalách, na kořenech stromů; na kamenitých půdách lesních skoro po celé zeměkouli a jeho vějířky přezimují; kořen jest nasládlý.

Velikostí a tvarem podobá se osladiči obecnému kapraď různolistý (*Blechnum spicant* R.), má však úkrojky užší a v hustější řadě; na první pohled jej rozeznáme od osladiče obecného dle úkrojků ke spodu souměrně se umenšujících; uprostřed vějířků neplodných, na zemi poléhajících vystupují žebrované vějířky plodonosné. Kapraď různolistý jest druh vyššího horstva, roste v horách jesenických, v širším obvodu Beskyd a jest i jinde po vyšším horstvu středoevropském roztroušen; miluje horské rokle, svahy a kamenité půdy.

Osladič bukovinný (*Phegopteris polypodioides* F.) má vějíře tvaru trojhranného, dlouze přihroceného s úkrojky stříhanými jako u kapradě samce; dva nejdolejší bývají k řapíku sehnuté, čímž vějíř sedící na řapíku dlouhém tvaru šípovitého nabývá; plodní kupky jsou okrouhlé. Osladič bukovinný nalezneme nejčastěji ve vlhkých lesních mechovištích, u lesních potůčků zvláště v krajinách hornatých; jest značně po zeměkouli rozšířen.

Osladič doubravní (*Ph. dryopteris* F.) má vějíř široce trojhranný, sytě zelený, jemný a útlý; skládá se na pohled ze tří asi stejně velikých dílů řapíkatých; kupky plodní jsou okrouhlé, červeně hnědé, drobné; vějíř bývá na řapíku skoro vodorovně rozložen. Osladič doubravní jest z našich nejúhlednějších kapradin a roste na podobných stinných místech jako předešlý.

Osladič vápenný (*Ph. Robertianum* F.) má podobu zdobnělého vějíře hasivky orličí, jest tužší nežli druh předešlý, úkrojky vějíře k vrchu sehnuté, z nichž nejspodnější nesou lístky nesouměrné, spodní větší, hořejší menší; barva vějíře není tak tmavě zelená jako u předešlého. Osladič vápenný jest mnohem vzácnější nežli doubravní, roste na starých zdech a vápenných skalách.

Na skalách, ve skulinách starých kamenných zdí, v kamenných obrubách horských studánek vyskytuje se zhusta puchýřník křehký (*Cystopteris fragilis* B.); tvar jeho vějířů stojí asi uprostřed mezi kapradem ostnitým a papratkou samicí. Řapíky jeho jsou ve spodní části hnědočervené, asi zdělí vějíře nebo kratší, velmi křehké; vějíře podlouhlé, dolní lístky od

sebe oddálené poněkud se sужující; plodní kupky drobné, okrouhlé; puchýřník křehký jest hojně rozšířen zvláště v krajinách horských.

Příbuzný puchýřník sudetský (*Cystopteris sudetica* [A. Br. & M.]) jest rostlina útlá a křehká velikostí a zevního obrysu asi jako osladič doubravní, však mnohem více a útleji děleného vějíře; lístky vějíře nejspodnější jsou vždy nejdelší, jejich první spodní lističek jest vždy menší nežli následující; druh velmi úhledný, ale vzácný, roste v horách jesenických, objeven byl již i v horstvu karpatském, též se vyskytuje v Krkonoších a Karpatech uherských.

Řídký druh na Moravě jest slezinník černý (*Asplenium adiantum nigrum* L.); má vějíře tmavozelené, lesklé, dlouze zahrocené, tuhé, na řapíku dlouhém, od spodu černohnědém; tvar vějíře a jeho barva nám připomíná asi list naší mrkve; dává se často za ozdobu na dolní část umělých kytic od zahradníků; v krajinách západních a jihozápadních jest více rozšířen.

Routička zední (*A. ruta muraria* L.) jest drobný druh; trsy jeho vějířků nalezneme v kamenném zdivu každého starého hradu, ve zříceninách a na skalách; vějířky bývají až třikrát dělené, lističky obdélného tvaru, v řapík sужené; řapík vějířku zelený, pouze v nejdolejší části hnědý; plodní kupky zakrývají posléz celý rub listu. Druh tento jest po Evropě a Asii daleko rozšířen.

Na skalách roste také slezinník severní (*A. septentrionale* H.), trsy jeho jsou husté, o něco delší jako u routičky, vějířky mají dlouhé řapíky a dělí se pouze na málo úzkých, dlouhých, kopinatých úkrojků; jako u routičky zakrývají posléz kupky plodní i zde celý rub úkrojků; druh tento v horstvu karpatském není hojným, v horách jiných na skalách častěji se vyskytuje; rozšířen je po celé střední Evropě a hojný v Alpách, vápnu se vyhýbá.

Na pohled jest mezi routičkou zední a slezinníkem severním středním asi tvarem slezinník německý (*A. germanicum* W.), zde onde na skalách se vyskytující; od některých bývá považován za křížence slezinníka severního a červeného, v jejichž společnosti se vyskytuje.

Na půdách skalnatých, ve hlubokých cestách lesních, ve starém kamenném zdivu vyskytuje se zhusta slezinník červený (*A. trichomanes* L.) Drobná tato, však úhledná kapradina má řapíky lesklé červeně hnědé, po jejich obou stranách sedí lístky tvaru okrouhlého ve dvou dlouhých řadách barvy tmavě zelené. — Tomuto druhu velmi se podobá slezinník zelený (*A. viride* H.), který má řapíky zelené a lístky bledší hlouběji vroubkované. Roste zvláště na skalách vápenných, ale jest mnohem vzácnější nežli druh předešlý.

Kapradina zvláštního tvaru jest jelení jazyk (*Scolopendrium vulgare* S.), má totiž listy nedělené, jazykovité; roste ráda na nepřístupných skalách; na Moravě pouze v okolí Macochy a v Propasti u Hranic.

Na některých místech Moravy západní usadil se na hadci druh jižní: kapraď psací (*Gymnogramme Marantae* M.), jehož dlouze řapíkaté vějíře mají vzhled zdobného kapradě samce, ke spodu se však neúží; vějíře jsou na líci tmavě zelené, na rubu pak pokryty hustě šupinami hnědými.

Vzácným na Moravě druhem jest také woodsie skalní (*Woodsia ilvensis* R. Br.), drobná kapradina skalní, vějířky její mají řapíky dlouhé, lístky jsou peřenoklané, dolní poněkud oddálené, roste v okolí Jihlavy. Jí podobá se woodsie horská (*Woodsia hyperborea* R. Br.), která má vějířky užší a delší; roste pořádku v Jeseníku.

Rostliny vratičkovité mnozí botanikové neoddělují od kapradin vlastních; z vratičkovitých uvádíme:

Hadí jazyk (*Ophioglossum vulgatum* L.) Rostlina asi 20 cm. nebo něco více vysoká, má asi v polovici jediný celokrajní, vejčitý nebo kopinatý, dosti tuhý list, stopka pak nese nahoře dlouhý klásek a na něm dvě řady okrouhlých plodních kupek. Hadí jazyk jest na Moravě rostlinou vzácnou na lukách vlhkých.

Vratička obecná (*Botrichium lunaria* Sw.), velikosti asi druhu předešlého; má rovněž asi v polovici jediný list jednoduše peřenodílný s úkrojky půlměsíčními nebo klinovitě skrojenými, tuhými; stopka nese nahoře část plodnou, podobající se květenství latnatému, a na větvíčkách sedí kulaté výtrusnice, které části plodní dávají podobu zdobnělého hroznu. Jakkoli jest tato vratička po celé takřka Moravě roztroušena, nelze ji přece řaditi mezi rostliny obecné; těžko se nalézá, poněvadž jsou obyčejně vzrůstu nepatrného v ostatním rostlinstvu se tratí. Nejsnadněji dá se ještě nalézt, když její „hrozen“ žlutnouti počíná a takto alespoň poněkud od ostatní zeleně se odráží, což bývá asi okolo svatého Jana Křtitele, někde ovšem i později. Roste na lesních a náhorních lukách, travnatých stráních a podobných místech.

Známe-li plodní hrozen vratičky obecné, poznáme podle něho také vratičku heřmánkolistou (*B. matricariaefolium* A. Br.) a trojitou (*B. ternatum* Sw.), které je mají dočela podobně utvářeny. Vratička heřmánkolistá má jeden list nad polovicí stonku stojící, tvaru podlouhlého, dvakrát peřenodílný, vratička trojitá pak mívá listy dva nebo jeden, stojící vespod tvaru více trojhranného, trojitě dělené. Oba tyto druhy jsou na Moravě vzácné na místech lesnatých a lukách lesních.

Rostliny přesličkovité jsou zajisté dobře známy, poněvadž jsou všude hojně rozšířeny. Obecná jest přeslička polní (*Equisetum arvense* L.); na mokřích lukách a písčínách roste hojně štíhlá přeslička bahenní (*Equisetum palustre* L.) s klasem černým, v hlubších močálech až přes metr vysoká přeslička mokřadní (*E. limosum* L.) s klasem vejčitým, černohnědným, někdy úplně bezvětvá, na mokřadech lesních a lučních místy přeslička obrovská (*E. maximum* Lk.), která mívá lodyhy i značně přes metr vysoké, lodyhy pak plodné nižší, tlusté s klasem tlustým a pošvy až s 30 šídlovitými zuby. Nejúhľadnější jest přeslička lesní (*E. silvaticum* L.), roztroušená zvláště ve krajinách hornatých po lesích, lesních lukách i na rolích, s mnohonásobně dělenými jemnými větvemi. Méně rozšířeny jsou přeslička luční (*Equisetum pratense* E.) se štíhlým, červenavým klasem, rostoucí na vlhkých písčínách, přeslička zimní (*E. hiemale* L.) s lodyhou šedo zelenou, jednoduchou (jako bezvětvý tvar přesličky mokřadní), přes metr vysokou, rýhovanou, přeslička prodloužená (*E. ramosissimum* D.) s lodyhou šedo zelenou, jednoduchou nebo od spodu čtne a dlouze rozvětvenou, s větvemi vztýčenými, pošvami ku vrchu rozšířenými; obě tyto rostou na písčínách.

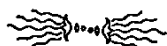
Naše plavuňovité jsou obyvatelé krajin hornatých. Nejznámější jest plavuň obecná (*Lycopodium clavatum* L.), která má vzezření plazivého se mechu; stonek její bývá i přes metr dlouhý, na zemi položený, kořenující, jehož větve vystupují; v pozdním létě nalezneme také její plodné klasy, žlutě se prášící, stojící na vidličnatě dělených stopkách; roste ráda na pokraji lesů na půdách mechovitých a vřesovitých.

Plavuni obecné podobá se dle stonku velice plavuň pučivá (*L. annotinum* L.), vzrůstu taktéž podobného, jest však tmavěji zelená a má klásky plodní přisedlé a jednotlivé; rozplazuje se nedaleko; nalezneme ji v hlubších horských lesích, zvláště hor vyšších.

Plavuň jedlová (*L. selago* L.) podobá se tvarem plavuni pučivé, nevytváří však dlouhých šlahounů, nýbrž zůstává krátkou, lodyha jest přímá nebo v oblouce vystoupavá a její větve dorůstají výše stejné; výtrusnice nejsou spojeny v klas jako u druhů předešlých, nýbrž sedí v úžlabí listů; výška rostliny asi 20 cm nebo něco málo více; roste v horských lesích.

Plavuň sploštělá (*L. complanatum* L.) podobá se plodními klásky na vidličnatě dělených stopkách stojícími velmi plavuni obecné, nikterak ale svými větvemi; větve jsou totiž vějířovité, připomínají poněkud větevky zeravu (*Thuja*). Stonek plazí se pod zemí a bývá až metr dlouhý. Plavuň sploštělá jest velmi úhledného tvaru a roste porůznu v horstvu moravském, nejraději na půdách písčitých a vřesinných na pokraji lesů.

Plavuň horská (*L. alpinum* L.) podobá se rozvětvením druhu předešlému, roste u nás pouze v Jeseníku, na nejvyšším horstvu českém a v Alpách.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

(Část další.)

Národ náš prodělává těžký boj za uznání své existence, a v tomto boji vzplanuvším po celé vlasti a ve všech oborech práce nepomohou mu žádné idolní a mlhavé theorie o světoobčanství, tu nutno jemu výbojně protivníky odrážeti jejich vlastními zbraněmi a hlavně pak mravní energií ducha i obětavostí nahraditi, čeho se nám na počtu a fyzické moci nedostává. A v tomto ne výbojném, ale mravním, spravedlivém zápase připadá škole národní a jejímu učitelstvu jedno z prvních míst! Neříkej nikdo z nás: Co tu zmůže učitel chudý, na vše strany odvislý, v právech občanských omezený, bez moci a občanské volnosti? Pánové, svoboda a jmění nejsou ještě všecko. Poukáži na něco. Projděme jisté kraje našeho a pruského Slezska a co tu spatříme, zastaví naše kroky a vzbudí v nás vzpomínky smutné a pocity nemilé. Uslyšíme tu slovanská jména lidí, polí, vod, hor i samé obce, uvidíme sem tam i památky slovanské minulosti a samorostlé vzdělanosti, ale ti, kdo to vše vypěstili, spí na místním hřbitově a jen jejich jména, mnohdy zkomolená, na náhrobcích, křížích svědčí, že tu kdysi byli. Ale ti živí, co tu chodí, jsou jiný lid, jiný mrav a kroj, jiný jazyk a ti nad zemřelými lhostejně nebo i pohrdavě krčí rameny pro jejich národnost, nevědouce vlastně ani proč.

Kdo však způsobil tu velikou změnu v národním bytí těchto obcí, změnu, která nové pokolení neučinila ani lepším, ani šťastnějším, ale národní hřbitov slovanský o tolik nových rovů zvětšila?

V devadesáti ze sta případů nikdo jiný než škola a učitel!

Jeho tichá sice, ale krtčí práce poněmčovací otrávil nejprve mysl mládeže a ješitných rodičů, jimž chvalozpěvy učitelovy na veliké (prý) dobrodiní němčiny pomátly hlavy a kteří každý pokrok toho idiomu ve škole brali za důvod vždy důsledněji potlačovati domácí jazyk otců a na jeho místo zjednávatí tak zvanému „panskému jazyku“ všeobecnou platnost ve škole, v obci, rodině a celém veřejném životě.

Odešel časem učitel odrodilec, ale místo uprázdněné už bylo připraveno pro učitele Němce, který opět připravoval místo Němci knězi, starostovi, poslanci, až konečně osud poctivé české obce byl zpečetěn.

Mnohdy ovšem i jiné okolnosti napomáhaly proces ten urychlití, jako na příklad kolonisace cizinců z blízkého sousedství, ale hlavní podíl měla vždy škola.

Tolik dovede, pánové, ta tichá, soustavná a vytrvalá práce učitele a to ve směru nepravém, škodlivém, národu záhubném! Proč by to nešlo i ve směru dobrém a národu prospěšném? Vždyť ten poctivý národní učitel má ve svém působení za sebou nejen ducha čistého svědomí, ale i říšský zákon školský a občanský, který nikde neukládá mu za povinnost lid odnárodňovati, ale mládež a lid šlechtiti a odchovávatí v zásadách všemu lidstvu prospěšných.

Čím vlastně chtějí odroditi učitelé mrzké jednání své odůvodniti? Mají snad kde toho vzory v učitelstvu jiných národů kulturních? Aneb vidí pokrok lidstva v osvojení si řeči jiného národa? Zlepší-li se kde mravní a hmotný stav té které obce české proto, že byla poněmčena, odnárodněna, že občané zaměnili svůj domácí jazyk za jazyk cizí, davše si takto zevnější cizí, umělý nátěr?

Nikoli. Nezmění se osudy člověka, když obilí se dům, v němž on přebývá! Pokrok lidský nezávisí nijak na řeči, kterou lid mluví, ale na výchově, které požívá, při čemž ovšem i povaha svůj vliv uplatňuje. Aneb chtěl by někdo tvrditi, že povaha a řeč německá mají už od přirození do sebe něco vyššího? Tvrdí-li to Němci sami o sobě, nelze přece úsudek ten vážně bráti, nebo pak by takových úsudků bylo tolik, jako je kulturních národů vůbec.

Žádný národ nemá práva osobovati si nějaké výhradní zásluhy o pokrok lidstva, ale, jak praví slavný Mazzini, národ k národu, pokolení k pokolení, člověk ku člověku — všichni společně přispívají hřivnou svojí k pokroku a výchově lidstva, každý svou částí. Co jeden národ, co jedno pokolení vykoná a — odcházejíc s jeviště světa — potomstvu zůstavi, zdvihá druhý a přivádí k dokonalosti. Případně o tom praví opět Mazzini: „Pokrok a výchova lidstva pokračují asi tak, jako na východě povstávají mohyly. Každý poutník jda kolem hrobu složí naň kámen. Tak i my poutníci ubírajíce se jednoho dne odtud, skládáme hřivnu svojí, pokolení za pokolením přikládá kámen na kámen a takto znenáhla buduje se chrám osvěty a blaženosti lidstva.“

Co má tedy pokrok našeho národa společného s — poněmčováním? I kdybychom připustili, že znalostí více řeči šíří se duševní obzor člověka a tento sám bere tím podíl na kulturních vymoženostech ducha německého, tedy přece nelze ani není třeba žádati, aby k vůli tomu se celý národ stal dvojjazyčným a v dalším důsledku toho se časem i odnárodnil.

Širší vrstvy národa, zápasící stále o vezdejší chléb a své materiální bytí, nejsou povolány k tomu, aby čas svůj mrhaly studiemi písemnictví cizích národů v originále, k tomu není pro ně ani času ani prostředků. Nač pak měl by národ náš svou inteligenci a své — školy?

Ano, národní inteligence jediné povolána jest k tomu, aby vymoženosti kultury a pokroku světa sledovala a je lidu svému přístupnými činila, přiměřeně jeho jazyku, povaze a dočasnému kulturnímu stavu jeho! A to děje se za našich časů tak všestranně školami všeho druhu, tiskem, přednáškami atd., že se to důkladněji ani diti nemůže. A tu přicházím, pánové, k vlastní otázce své rozpravy: Jaké jest naše poslání v národě?

Velevýznamné, významnější než učitelstva národů jiných. Vizme na příklad státy, kde politická a veřejná moc kryje se cele s pojmem národa

stát ten obývajícího, jako je na příklad v Německu, Rusku, Francii, Itálii atd. Kdyby tamní učitelstvo — odbyvši si mechanicky svou školní práci, učebnými osnovami jemu vykázanou — složilo nečinně ruce v klín, národní pokrok by tam neutrpěl patrné újmy, nebo veřejná moc stotožňujíc se s národem, pečovala by přčetnými jí k ruce stojícími prostředky o zájmy jeho.

Ve Francii, Itálii, Německu, Dánsku, Švédsku atd. může časem školství a osvěta lidu na čas upadnouti, ale úpadek ten nepřinese ještě dotčeným národům záhuby, nebo politická moc je bude chrániti před cizáctvím, dokud opět lepší poměry nenastanou v jejich výchově. Ale s našim národem má se věc jinak.

Ten byl před sto lety ještě následkem úpadku svého národního školství v tak žalostném postavení, že nejen protivníci, ale i jeho předáci dělali mu již testament. A kdo ho zachránil před jeho záhubou? Jen jeho vlastní vychovatelé pomocí literatury a škol národních. Kdyby i ti jej byli opustili, nebyl by ušel zkáze; nebo státní moc sice by i oň byla se starala školami, jak se stará o občany a příslušníky státní vůbec, ale ty školy by nebyly národní, nýbrž německé a odchovávaly by nikoli národ český, nýbrž generaci novou, německé rakušany, kteří by jednou připraveni byli pro politický stát německý, sahající „od Baltu až k Adrii“. Ze se to nestalo, děkovati jest jedině národní výchově českého lidu školou a literaturou.

A proto jest přední povinností nás českých učitelů, toho národního poslání dbáti.

Národní myšlenka, jak my ji pojmáme, nestojí nijak v odporu s humanitou a lidskostí, nebo nejde nám o výboj mezi jinými národy, ale jedině o čistě demokratickou zásadu rovnosti mezi ostatními národy říše této. Jsme lidé a bratři, nemůžeme tedy lhostejně se dívati, jak rodáci naši pro původ svůj doznávají potupu a ústrky v životě politickém, společenském i hospodářském, jak řeč jejich cizincem spupným zlehčována a z veřejného i státního života úmyslně vytlačována bývá, jak cizinci do vlasti naší přistěhovalí zmocniti se hledí nadvlády a domácí jazyk lidu vyloučiti usilují nejen z úřadů (které jsou vlastně pro lid), ale i ze všech vzdělávacích ústavů mozoly téhož lidu vydržovaných a to vše nikoli ze skutečné, praktické potřeby, ale jedině proto, aby své nacionální sobecké „já“ povznesli a původní domácí lid snížili na bezprávné heloty v jeho vlastní domovině!

Kolik špatnosti, podlosti, úplatnosti, zrády a bezkarakternosti by se v občanském spoluzití zamezilo, kdyby myšlenka národní povinnosti a svéprávnosti nás všechny naplňovala, kdyby si každý v čas pokušení připomenul: Nezrazuj bratrů, rodáků svých zpupnému cizinci za bídný, pomíjející zisk nebo smyslný požitek! Zásada rovnosti národní velice by přispěla k uplatnění přikázání Páně: „Co ty nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim sám!“ Vždyť Bůh nestvořil jeden národ s ostruhami a na koni, druhý pak se skřivenou šijí a chomoutem! Je-li povinností naší bojovati na světě proti násilí a křivdě vůbec, je to tím vyšší měrou nutno, jde-li o obranu své vlastní krve, svých rodných bratří a sester. Apel na národní cit byl ostatně a bude vždy mocnou spružinou k mravní energii.

Otec Radecký, chtěje uhájiti čest zbraní rakouských ve zbourané Itálii, nevolal na své vojíny: Lidé, bijte tam ten lid! ale volal: Hanáci, držte se! Mazzini a Garibaldi postupující v letech čtyřicátých svůj hrdinný boj o svobodu vlasti, volali k vojsk.: Italové, jak dlouho ještě budete

snášeti to znamení poroby a hanby na svém čele? Napoleon bojuje v Egyptě volal na vojsko své: Francouzi, čtyři tisíce let patří na vás s těchto pyramid faraonů egyptských, ukažte se hodnými svého jména! A podobně činili za všech dob vlastenci všech národů, apelující v rozhodném okamžiku na národní cit svých krajanů, což mělo také mocný, neodolatelný účinek. A v čem vězelo to kouzlo? Zajisté jen v upomínce na vše, co dobrého a vznešeného předkové toho kterého národa byli vykonali, ve vědomí důstojnosti národa, v odhodlání toho dobrého jména předků státi se hodným.

A nečiníme-li, pánové, něco podobného i my učitelé, ať v malém? Nepřipomínáme-li taktéž malému ničemovi jeho hodné rodiče a příbuzné, abychom jej příkladem jejich zahanbili aneb i k polepšení povzbudili? A nemá-li takový morální trest větší ceny ethické než na př. nadávka, rákoska nebo vězení? A přece není národ ničím jiným, než jednou velikou rodinou, jazykem, mravy a způsobem žiti sobě podobnou!

Jak odporný to tedy obraz poskytuje učitel odrodilý, který národní povolání své v obci české považuje jen za své životní zaopatření, za otázku chlebovou, který s dábelskou rafinavostí vymýšlí prostředky a cesty, jak mládež českou ne vychovávat — ale jazykovou dresurou mechanickou pro cizí jazyk, vychvalováním cizího a tupením vlastního pro cizí národ připravit, a dosáhnuv cíle podlým tím zpronevěřením se uloženému sobě úkolu se chlubit a za to u politických veličin protinárodních o odměnu žebrať! Já sí, pánové, povržení hodnějšího tvora nemohu mysliti.

Nestačí však, aby si učitel byl významu národní práce své jen vědom, třeba dále, aby rázu národní školy a účelu její všemožně hájil a všeho se varoval, co by školu a její život mohlo lidu odciziti.

Je-li to škola národní, na níž už cizí nápis ditky a lid odpuzuje a jejich cit uráží, protože jim hlásá jejich politickou porobu, aniž má praktického účelu, ale hoví jen sobeckým choutkám a libůstkám té které politické veličiny v obci neb okolí? A přece tolik školních budov českých ve Slézsku nese ještě tento znak ponížení lidu našeho, tuto čirou provokaci mládeže i poplatnictva našeho. Je to na pohled malicherné, ale ve skutečnosti má to své důsledky. Za tím cizím nápisem na škole lidové skrývá se z pravidla i cizota vnitřní, cizojazyčné obrazy, německý rozvrh hodin, německé úřední knihy, německé úřadování správce školy samého. Jak se tu zapomíná, že ta česká mládež není tu na světě k vůli škole a poněmčovacím libůstkám učitele, ale že škola a její zřízení celé má hověti co nejvíce přirozeným poměrům mládeže, která vyrvána jsouc náhle z útulného středu rodiny ocitá se takto v ovzduší plném cizoty, která ani jejího poctivého českého jména nešetří a je v úředních spisech komolí z byrokratické svévole.

Je-li to škola národní, kde učitel a jeho domácnost ovládání jsou cizím duchem a mravem a žijí životem nelidovým, jako by do prosté domácnosti slovanské přenesl několik exotických rostlin nebo živočichů?

Je-li to národní škola, jejíž učitel hledá slávu a prospěch svůj v protinárodní práci mimoškolní a v politice lidu nepřátelské? Je-li to národní učitel, jehož umění a snažení vychovatelské a vyučovatelské směřuje ponejvíce jen k šíření němectví v české obci a ostentativnímu postupu cizáctví v autonorních úřadech, v občanské společnosti i v rodinách?

Je to národní škola, kde učitel nebo jeho rodina spojují se s cizími živly obce proti prostým občanům a místo vzdělávací práce lidové holdují buď svému sportu nebo docela i docházejí tajně s udáváním na občany do

jistých kancelářích okresního města? A přece, pánové, i takové zjevy vyskytují se ještě u nás zhusta.

Než škola odcizuje se lidu nejen uvedenými tu zevnějšími poklesky, ale i nepřiměřenou učbou mládeže samé. Kolik času, drahého času, kolik práce věnuje mnohý učitel různým vědomostem, ač by už z lhostejných tváří dětí vyčítal mohl, že je to ani dost málo nezajímá, a že nacvičené takto učivo prchá z mysli i z paměti jejich dříve, než sebe menší morální nebo duševní užitek přinést mohlo! (Příště dále.)

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dr. Vavřince Kellnera podává *Fr. Janovský*.

Dokončení.

Náboženské vzdělání.

Nábožensko-mravní výchov začíněj a postupuj uvnitř i zevně duše dětské. Lépe než sebe více slov poslouží zde, je-li všechno domácí zařízení prodchnuto náboženstvím, dýše-li všecek život náboženstvím. Čím více dítě spatřuje náboženství znázorněno zbožnou modlitbou svých rodičů, svědomitou návštěvou služeb Božích, úctou vůči všemu, co s náboženstvím souvisí, veškerou úpravou domácnosti, tím lépe bude nábožensky vzděláno, tím lépe bude upraveno srdce jeho, aby pak ochotně a s účinkem přijalo další naučení náboženská ve škole i v kostele. Běžít při náboženství zvláště o život podle náboženství; ten však třeba napřed znázorniti, ten dlužno skutky vtěliti; sebe krásnější slova nestačí

Trpělivost.

Trpělivost! Toť koruna šlechtností vychovatelových. Jestli že muž strhá se nitka trpělivosti, kam se poděje dítě? Že se trpělivosti tak často nedostává, rozléhají se školy pláčem dítek, bojí se děti školy i učitele, pozbývají libé nauky náboženské své oživující síly a padají místo na zemi úrodnou do trní a bodláčí. Nedostatek trpělivosti učitelovy proniká ze školy až do rodných domů dítek a působí nepokoj i nedůvěru mezi oběma činiteli vychovatelskými.

Dětský bol jest sice krátký, avšak prudčí než u nás dospělých; dětské slzy oschnou sice brzy, avšak hluboko v duši zanechají památku, jestliže netrpělivý učitel hrubě udeřil, z komára velblouda dělal, dětskou křehkost za zlobu pokládal.

Než kde nalézt trpělivosti, kde přebývá? Přebývá u lásky a sebepoznání. Láska jest snášenliva a trpěliva; sebepoznání ukazuje nám naši vlastní úsobu, naše chyby a nedostatky, vede nás zpět do našich vlastních dětských let.

Z čeho můžeme těžiti.

Z hospodářských přednášek lidových J. M. Kadlčáka.

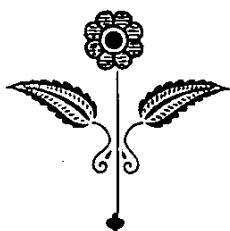
Dokončení.

Nepovažujeme sady za zdroj stálých a značných příjmů, nýbrž spíše za libůstku a hračku pokládáme pěstování ovocných stromů. Že by sadařství mělo anebo mohlo mít takový hospodářský význam jako kterékoliv odvětví, na př. obilnictví, to považujeme za mlhavé sny štěpařů zaslepených zvláštní láskou k umění štěpařskému. Kolik pravdy na těch domněnkách, nejlépe ukazují čísla, jimž přece věří kde kdo. Tož počítejme trochu. Na hektar půdy směle vysadíme 100 jabloní. Mezi ty dáme slivoví a keře bobulovité. Abychom z půdy měli výnos v době, kdy stromy nerodí, pěstujeme prvních 5—6 let zeleninu na záhonech mezi řadami stromů. Keře bobulovité již v 2.—3. roku hojnou dají sklizeň, čímž užitek se značně zvýší. Potom počnou rodit slívy a tak uspokojivý bereme užitek ze sadu nově založeného v prvních letech, dokud jabloně nerodí. Když pak meruzalka, srstka, malinník atd. stáří hynie, je slíva v plné plodnosti, a když švestky ochabují, jabloň dospěla hojnou dávajíc úrodu, takže 5 metrických centů není úroda příliš vysoko odhadnuta v době plné dospělosti. Odčítáme-li 2 q na paběrky a padalky, zbývá vždy nejméně 3 q ovoce tržního, jež řádně upraveno a v čas vhodný prodáno nejméně 20 hal. za kilogram docílí. Obdržíme tedy $100 \times 3 = 300 \text{ q} = 30.000 \text{ kg.}$ a 20 hal. = 6000 K, tož ze sadu řádně založeného a rozumně pěstovaného na ploše jednoho hektaru lze vytěžiti 6000 K, takže sad takový stačí na výživu jedné rodiny.

Vytýká se, že stromy rodí velmi nestále. Je pravda, že se ovoce časem neurodí. A jiné plodiny jsou vždy jisté? Řepa, zemáky, žito, ječmen, jetel, hrách atd. nesklamou nikdy? Kde se ovocný strom znalecky ošetřuje, účelně hnojí a vůbec má péči náležitou, tam bývá neúrodný rok dosti řídkým zjevem, obzvláště když se náležitou měrou chovají včely v počtu přiměřeném a tím o řádné oplodňování květů je postaráno. Výnosné sadařství bez včelařství je takměř nemyslitelné. Proto do každého sadu patří včelín oživený pilnou včelkou slovanskou, naší čermoškou.

Nezapomínejme však ani na zeleninu, jež čím dále tím většího nabývá hospodářského významu a ceny. Z příčin mnohých požívání zeleniny se šíří. Je také známo, že lze zelinářstvím docílití takového výnosu z plochy neveliké, kolik stačí na výživu rodiny. Na blízkou lidnatých osad a poblíž železnic má zelinářství velikou budoucnost a lze z tohoto pramene čerpat jako ze zlatodolu příjmy stálé, jisté a značné.

Je dosti ještě pramének, z nichž může příčinlivý, obezřetný a vyškolený hospodář těžit. Než uvedené zajisté stačí na důkaz, že dosud nejsme na hranici hospodářské těžby u nás možně a že naše zemědělství nám i budoucím zabezpečuje dosti chleba, zabezpečuje nám i blahobyt do jisté míry, jenom že třeba obratu a nápravy směrem v řeči mé naznačených a bude zemědělství, bude sedlačina opět jistou a bezpečnou oporou našeho národa, a tomu žehnej Bůh.

Hlídka školská.

V Čechách o jmenování dra. Jana Kaňky zemským školním inspektorem píší listy všech stran nadšené chvály.

Tvrdí se, že dostalo se českému obecnému školství v osobě dra. Kaňky znamenitého a vzácného představeného a spoluřiditele. Všeobecně se při něm velebí jeho rozšafnost, vlídnost, spravedlivost a pak hluboké pochopení účelů školy. Obzvláště při jeho jednání vyniká jemnost a taktnost, se kterouž si na všechny strany, bez jakéhokoliv zadání si ve svém postavení, dovede nahoru i dolů vésti. V oceňování jednotlivých učitelských sil a jejich zdatnosti pak jedná s naprostou nestranností, tak že v Praze požíval té největší důvěry a úcty.

Proto lze nad touto volbou nového zemského inspektora vysloviti upřímné potěšení a uspokojení, jež bude zajisté všeobecně sdíleno zejména ve krajích, jež s vysokou jeho úřední působností vejdou v bezprostřední styk. Jak jsme slyšeli, nový zemský školní inspektor oddán jest školství celou svou osobou a proto také z tohoto stanoviska vychází při posuzování působnosti podřízeného sobě učitelstva, jež v něm bezpečně nalezne nejlepšího přítele, blahovolného posuzovatele a upřímného podporovatele, pokud půjde o rozkvěť a prospěch školy.

Tak píše „Obnova“, podobně jiné časopisy. Mnohý učitel, čta tyto řádky, povzdechne si: „Náš okresní inspektor a — nejlepší přítel! Bože, kdyby tomu tak bylo! Ale —

„Národ a škola“ v posledním čísle 24. ročníku (ještě za redakce prof. Kl. Davida) uveřejňuje článek „Odstup každé násilí.“ Tam také vypravuje učitel o inspektorovi:

„Náhodou navštívil jsem kollegy na vícetřídní škole, učitele svědomité a dobré, když právě vycházeli z konference inspektorovy. Vzezření jejich bylo tak bolestné a zoufalé, jakého jsem ještě neviděl. Žádný z nich nemohl slova promluvíti. Jeden z nich šel do pole a tam jako děcko do večera plakal; druhý hořekoval doma a kolem něho plakaly děti s manželkou — nepovím dále, hanbím se veřejnosti sdělit, jak se zachází se vzdělanými muži. Po čase vyhledal jsem je opět, a tu pravil jeden: Posud jsem byl dvacet let učitelem, ode dneška budu nádeníkem. Druhý: Pochoval mou horlivost na dobro, učitel je otrok a ne vychovatel, budu tedy otročiti. Třetí pochválený: Byl bych za to dal nevím co, kdybych byl mohl při konferenci říci: žádný neví, jak se mi škola zhnúsila.“

A tak dále čtete samé stesky, jež dojmají tím více, poněvadž téměř každý z nás podobné, bolestné případy zná.

„Obecenstvo nemá ani tušení a školní úřady o tom též nevědí, jak mnohý inspektor zpupně, pyšně, bezohledně, ano brutálně a nespravedlivě s učitelstvem nakládá! Učitelstvo chybuje, zanedbávajíc sebeobranu. Všady strkáme hlavy k sobě a stěžujeme si, dopisování mezi učiteli je samé stěžování, a přece neodhodláváme se k mužnému slovu. Nejvýhodnějším jest, aby každý učitel hned na místě představenému svému vysvětlení a obranu mužně, důstojně přednesl. Každé zanedbání obrany je počátkem nové křivdy.

Kde představený slova obrany nepřipustí, tam třeba stěžovati si v časopisech anebo v jednotě učitelské. Časopisy a spolky každého stavu považují za první povinnost sebeobranu, jen v našem povolání přemílají přečasto věci malé a malinké místo temat závažných.“

Ach, učitelská mužnost, učitelské sebevědomí! To ještě nejčastěji ukáže druh proti druhu (pranířováním, vylučováním z jednot), nebo nadřízený učitel (nadučitel, ředitel) vůči svým podřízeným, jak v poslední době k malé cti našeho stavu dostalo se na veřejnost.

Dne 7. října stál před soudem ředitel měšť. školy v Praze, že učitele téže školy „oslovil“ „lenochu“ a před žákem naň volal: „Marš do třídy!“ Byl odsouzen k pokutě 20 K a k náhradě útrat v částce 108 K. — Dne 24. října stál před odvolacím trestním soudem jako žalobce ředitel dívčí školy ze Slaného, který podřízené sobě učitelky týral. Nepodařilo se mu však dokázatí svoji nevinu, rozsudek okresního soudu ve Slaném, jimž odsouzen byl k náhradě útrat, potvrzen.

Tak to bývá vůči podřízeným. Ale vůči představeným dlouho nevy-
mizí ještě otrocká podlizavost, již učitelstvo samo důtky na sebe si plete.

Dobře tam, kde představený dovede v podřízených vzbuditi nadšení pro krušnou práci školní, kde svým spravedlivým a taktním jednáním vzbuzuje úctu a ne strach a odpor. Dobře tam, kde učitelé dbalí povinností svých dovedou promluvití mužné slovo, děje-li se jim (aneb jejich druhům!) křivda. —

Naše úprava. Dne 5. listopadu přijal moravský sněm osnovu nového zákona o platech učitelských a o zemské dávce z piva per K 1.70 za 1 hl. Na obecných školách budou 1. učitelé zatímni se zkouškou dospělosti s odměnou 900 K; 2. učitelé II. třídy po zkoušce způsobilosti se slušným 1200 K, po 8leté službě do pense nevpočítatelný přídavek 400 K; 3. učitelé I. třídy s 1600 K ročně, po 20leté službě od zkoušky způsobilosti 1800 K. — Učitelé na školách měšťanských obdrží 2000 K, po 20leté službě od zk. zpūs. 2400 K. Defin. osoby učitelské mají nárok na šest kvinkvenálek, na obecných školách po 200 K, na měšťanských po 250 K. Funkční přídavek říd. učitelů a nadučitelů obnáší 200—400 K, ředitelů škol měšťanských jen 400 K. Za každou novou svěřenou školu 100 K. Přípustny jsou odměny za větší počet paralelek, aby se nové školy nemusily zřizovati. Substituční přídavek zat. správců jest teprve po 3 měsících 50% funkčního přídavku. Jen definitivním ředitelům škol měšťanských a říd. učitelům přísluší byt nebo bytné stejné dle obyvatelů 200—600 K, v Brně 800 K. Přídavky a příspěvky na bytné mohou obce povolovati. Učitelky literní a industriální nemají se vdávati, leč když se vzdají místa; dostanou však odbytné. Zatímni i definitivní učitelé náboženství mají služné na školách obecných 1800 K, na měšťanských 2400 K. Po 8 letech obdrží ještě přídavek 200 K, který do pense se počítá. — Remunerace nepovinných předmětů ustanovuje zemská školní rada. — Aktivních přídavků (jako v Čechách) není. — Zákon nabude platnosti od 1. ledna 1905. — Úprava vyžadovati bude 2,745.000 K.

Návrh Hauptův a učitelky. Jak známo přijato bylo k návrhu dra. barona Haupta, že učitelky, které se provdají, vzdávají se tím svého místa a dostanou odbytné. Proti tomu pořádaly některé učitelky protestní schůzi v Brně dne 15. listopadu, na které přijata byla tato resoluce:

My shromážděné učitelky moravské protestujeme proti bezpráví (!), které nám na sněmu zemském bylo učiněno přijetím návrhu Hauptova. Návrh tento, kterým zbavují se učitelky provdáním práva vyučovati a mimo to pozbývají nároků na pensi, majíce býti odškodněny nepatrným odbytným, obmezuje naši osobní svobodu a zkracuje nás na našich právech. Proti tomuto ustanovení zahájíme ihned činnost, aby zákon obmezující naše svobody byl co nejdříve zrušen a nahrazen zákonem spravedlivým. Ústřední jednota učitelská bere tyto naše snahy za své a hodlá nás podporovati. Vyzýváme naše zemské poslance, kteří namnoze dali se překvapiti návrhem Hauptovým, neuváživše dalekosáhlé jeho následky, aby studovali otázku tuto a otázku ženskou vůbec a jsme ochotny poskytnouti jim potřebný materiál. Žádáme veškerý pokrokový tisk, aby se snah našich ujal a dle zásluhy odsoudil toto usnesení zemského sněmu, které znamená značný krok zpět.

Naproti tomu prohlašují učitelky brněnské v „Hlase“ :

Většina učitelek na českých školách brněnských prohlašuje tímto veřejně, že s resolucí navrženou v neděli dne 15. listopadu t. r. při protestní schůzi pokrokových učitelek nemá nic společného, že s ní naprosto nesouhlasí, ale naopak návrh barona Haupta bere s uspokojením na vědomost. Ohražuje se proti tomu, že resoluce podána byla za moravské učitelky vůbec; shromážděných několik učitelek nejsou učitelky z celé Moravy. Vyslovuje zároveň hluboké politování nad tím, že již po kolikáté přetřásají se na schůzích učitelek věci, které vážnosti jejich jsou velice na úkor. —

O tom, mají-li vdané učitelky vyučovati čili nic, dá se mnoho uvésti pro i proti. Jestliže by jim dovoleno bylo vyučovati, tu by vyučování to rozhodně docela jinak muselo býti upraveno, nežli jest nyní. Při tom nás jedno zaráží. Liberální učitelstvo slovem i tiskem hlásá: „Nelze dvěma pánům sloužiti: kostelu a škole. Pryč s varhanictvím! Pryč s každým vedlejším zaměstnáním! Je na úkor školy!“ A ejhle! Slabý, něžný tvor ženský dovede prý vyhověti dvojí povinnosti, z nichž každá vyžaduje celého člověka!

Katolický spolek českých učitelů na Moravě a Věstník. Nedávno zemřel na Smíchově učitel, jemuž staří rodiče vedli domácnost. Živil je, poněvadž byli již k těžší práci neschopni a chudí, a tu najednou stáli nad hrobem svého dítěte jako žebráci! Kolik je takových případů jinde, že chudá matka vdova nebo sestra vede domácnost učitelí, učitelce nebo katechetovi! Co si počne, když živitel nebo živitelka její zemře? Nezbyvá jí opravdu než žebrácká mošna. O těchto věcech uvažoval na poslední své schůzi Katol. spolek učitelský a připojil ke své žádosti o spravedlivou úpravu platů učitelských též prosbu, aby pense dostalo se matce, sestře nebo jiné obětavé osobě, o které se dokáže, že nejméně deset let učitelí (učitelce) neb katechetovi domácnost vedla a jej v nemoci ošetřovala. Bylo by spravedливо, kdyby se toho aspoň matce dostalo! Což má matka, která syna vychovává a konečně s bezměrným žalem pochová, menší zásluhy nežli manželka učitelova, které se pak pense dostane?

Chce-li někdo o činnosti Katol. spolku učitelského referovati (ať přítel ať poctivý nepřítel), třeba, aby se přesvědčil, co skutečně spolek dělá. Ať jen přijde, když je schůze, je vítán každý slušný člověk jakéhokoli přesvědčení, my nikomu své přesvědčení nevnucujeme ani nikoho nevyhazujeme.

Ale jaké zprávy o činnosti Katolického spolku učitelského uveřejňuje „Věstník Ústředního spolku učitelů na Moravě“, to třeba veřejnosti pověděti. Věstník ze dne 7. listopadu 1903 na str. 677. píše:

Katolický spolek učitelstva českého na Moravě také — aspoň jednou — se ozval při akci úpravové. Dne 18. října odbýval „důležitou poradou četně navštívenou“, v níž „v zásadě schváleno“ mimo jiné: Učitelé náboženství aby za všechny hodiny ve všech třídách měli honorář, katecheti, aby zařazení byli do nejvyšší třídy platební ve skupině škol měštanských. Vdovská pense aby se přičkla i takovým osobám z příbuzenstva, které nejméně 10 let vedly domácnost . . . „Farské kuchty“, o nichž na manifestačním sjezdu řeč nebyla (kol. Konečný vzpomněl farských kuchařek), příliš pálí „studené bratry“. Přísloví praví: „Zametej“ každý před svým! „Katolický spolek učitelstva“ bude pomalu nucen i zaměnit firmu na „Spolek katechetů a jich kostelníků“.

Na takové hrubosti, vzdělaných lidí nedůstojné, ovšem odpovídati nebudeme.

Literární oznamovatel.

Vychovatelská čítanka. Sbírka spisů k poznání paedagogického názoru světového, vývoje vzdělání lidového, nynějších proudů výchovných a zařízení školních. Každé dva měsíce svazek. Nákladem E. Beauforta v Praze. Dosud vydány 3 svazky.

„Vychovatelská čítanka“ vybírá z klassických spisů paedagogických jenom podstatné význačné stati, objemem skrovné, aby se světovou literaturou paedagogickou u výtahu a v jádru mohli seznámiti se i ti milovníci a přátelé výchovy, jimž ke dlouhému studiu spisů pramenových času se nedostává.

Svazek 1., jehož cena jest 60 h, obsahuje „Právní svazky učitelstva v království Českém o zákonech zemských, nyní platných“. Jsou to nejnovější zákony školní o právních svazcích učitelstva, s nejposlednějším zákonem ze dne 27. ledna 1903 souvisí. K vysvětlení připojeny jsou četné poznámky a abecední rejstřík.

Svazek 2. je za 80 h a obsahuje na 76 stranách „Jana Amosa Komenského Vrchol moudrosti vychovatelské 1656—1657“. Překlad z latiny úvodem a vysvětlivkami opatřil prof. dr. Jan V. Novák. V úvodě pojednává Komeňský „o vrcholu svých snah“ a „o posledních pracích svých“, jakož připojen je tu „skon Komenského v Amsterodamě“. Celý spis pak obsahuje tři stati, a to: „Východ z labyrintů školských na místo otevřené, čili stroj didaktický řemeslně sestrojený, aby v úkonech vyučování a učení se „již nic nevázlo, ale pokračovalo vše“. — „Tiskárna živá, to jest umění stručně a přece hojně moudrost nikoli na papír, než v mysl tisknouti.“ — „Ráje mládeži křesťanské navrácení, čili Nejlepší stav škol dle ideje první školy rajské vykreslený.“

Svazek 3., jehož cena jest 1 K 60 h, obsahuje „Jádro ze spisu Jana Jindřicha Pestalozziho, jak Gertruda učí své děti 1801.“ Z prvního vydání přeložil a úvodem i vysvětlivkami opatřil Josef Klika. V úvodě nalézá se zajímavé vyličení pestrého života Pestalozziho. Ve spise pak samém důkladně a chápavě popsány jsou prvopočátky lidského poznání; dále o tom, kterak dlužno v rodině učiti řeči a mluvě, mimo to připojen „postup u vyučování měřictví“, vyličeno „umění nazírání“, poučení o kreslení, psaní a počítání. Ke konci nalézá se pojednání „o vzdělanosti Evropy“, „o příčinách bídné vzdělanosti Evropy“ a „o účincích bídné vzdělanosti Evropy“. K prvnímu a druhému svazku přidán jest titulní list Komenského spisu „Opera didactica omnia“. — Pevně doufáme, že „Učitelská čítanka“ stane se ozdobou knihoven domácích, přejeme jí rozšíření co největšího!

A. K. Viták.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Th. Dr. Frant. Reyl. **České náboženství**. Napsal Jiří Sahula. Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Knihovna našeho lidu. **Ben-Hur**. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace. Autorisovaný překlad z angličtiny pořídil Alois Koudelka. II. vydání. Ročník VII. Sešit 5. Cena K 1.20. Nákladem knihtiskárny ben.

Duchovní knihovna. Ročník XXIII. Číslo třetí. P. Adolf Doss T. J.: Perla ctností. Česky podává Jan Tagliaferro. V Brně 1903. Tiskem a nákladem benediktinů rajhradských v Brně. Cena 50 hal.

Pražský „Časopis katolického duchovenstva“ v sešitě 9. přinesl tento posudek o spise „**Petr Barbarič**“:

„Petr Barbarič, charvatský sv. Alois, je slovanská naše krév. Učitel jeho P. Puntigam napsal životopis tohoto svého žáka. České zpracování však, zdá se nám, mluví ještě více k srdci než německý text původní. Ať je to tím, že je to náš jazyk mateřský, ať to má jinou příčinu, uvádíme dojem, který kniha při čtení na nás působila. Pan spisovatel celý život tohoto ctnostného jinocha nám líčí, všudy patrna však tendence paedagogická: staví jej za vzor žákům a mládeži studující. Krátký život, malá knížka, avšak velká svatost, velká moudrost. Kolik věcí pro žáka potřebných zde obsaženo! Pracovitost, modlitba, poslušnost, návštěva školy, úcta k učiteli, spokojenost, veselost, láska k bližnímu, střídmost, život ve škole, život dle domácího řádu, sebezapírání atd. Ano i kouření vzpomenu. **Spisek ten má velikou cenu křesťansko-paedagogickou; gratulujeme spolku katol. učitelstva na Moravě, že jej vydal. Radíme, aby důstojné duchovenstvo naň upozorňovalo pány učitele, aby jej dávalo žákům za odměnu pilnosti. Upozorňujeme naň i pány profesory náboženství na středních školách a soukromých ústavech. Kéž vzor našeho slovanského (dím) světce mnoho dobrého v našich vlastech způsobí.**“

„**Náš Domov**“, nejlacnější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoročně předplatné 4 koruny.

Václava Kosmáka Sebrané spisy vycházejí ve dvojitým vydání: na lepším a prostém papíře. Pro pohodlí P. T. odběratelů zavedeno předplacení, jež poskytuje značných výhod proti cenám krámským. Na pět šestiarchových (= 96 stránkových) sešitů lepšího vydání předplácí se 2 K, na deset sešitů 3 K 80 h, na 20 sešitů 7 K. Na pět šestiarchových (= 96 stránkových) sešitů lacinějšího vydání předplácí se 1 K 30 h, na deset sešitů 2 K 40 h, na dvacet sešitů 4 K 50 h. Nízké ceny tyto stanoveny ovšem jen pro předplatné, nikoliv pro doplatky. Jednotlivá díla budou se prodávati ovšem také zvláště, ale za cenu přiměřeně zvýšenou. Postupně budou takto vydána všechna díla Kosmáková. — Současně vydává podepsaná knihtiskárna výňatky z Kosmákových spisů ve zvláštním vydání s ilustracemi pod názvem „**Knihovna naší mládeže**“. Benediktinská knihtiskárna v Brně, Dominikánská ul. č. 4.

„**Vychovatelské Listy**“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.